

H.H. STAHL

12 octombrie 1901 — 9 septembrie 1991

La mormîntul unui mare dispărut

De la o vreme, știința românească suferă tot mai multe pierderi dintre cele mai grele și mai dureroase. Cînd un domeniu, cînd altul al ei poartă tristul semn al despărțirii. Acum pleacă dintre noi cel pe care-l știam, — în pofida vârstei venerabile de 90 de ani — cu mîntea mereu tînără și mereu necesită în cercetările sale, cu concluzii și opinii curajoase și larg argumentate pe care le susținea cu o energie de invidiat: academicianul sociolog, jurist și istoric Henri H. Stahl — unul dintre cei mai preeminenți cercetători români contemporani pe tărîmul atât de complicat și de dificil al științelor despre societate.

Henri H. Stahl s-a născut la București, în 12 octombrie 1901. Făcea parte dintr-o veche familie de intelectuali: bunicul, Iosif Stahl (1820—1890) fusese un orientalist care cunoștea 12 limbi, iar tatăl, Henri Stahl (1877—1942), specializat în istorie, cunoștea 6 limbi și crease vestitul sistem de stenografie care-l poartă numele. Sora sa a fost cunoscuta scriitoare Henriette Yvonne Stahl.

Henri H. Stahl a terminat liceul la 17 ani și în 1918 s-a înscris la Facultatea de Drept, pe care a terminat-o în 1921. După serviciul militar s-a înscris în barou. A urmat doctoratul în economie politică. Apoi și-a legat activitatea de cea a profesorului Dimitrie Gusti, luînd parte, din 1926, la campaniile monografice de studiere a satelor românești, campanii organizate de Gusti. Timp de 29 de ani (1926—1955) H. H. Stahl a participat neîntreput la toate acțiunile științifice și organizatorice întreprinse de D. Gusti. Începînd din toamna anului 1929, a participat la prelegerile organizate de Secția de sociologie a Institutului Social Român.

Produs al cunescutei școli de sociologie de la București care-și propunea să elaboreze o sociologie științifică originală pe calea experimentării directe a realităților sociale, H. H. Stahl nu a fost un simplu elev al magistrului său, ci, cu creativitatea care-l caracteriza încă din anii săi tineri, a adîncit și dezvoltat prin propriile-i cercetări metodologice și pe teren o seamă de trăsături ale acestei școli imprimîndu-i totodată laturi care au îmbogățit-o. Un rol deosebit în această direcție l-a jucat — cum singur afirma Stahl — deschiderea în toamna anului 1929 a Școlii de asistență socială. Din acel moment se va produce o substanțială lărgire a ariei de preocupări. „De unde pînă atunci concentrasem atenția exclusiv asupra satelor — scrie H. H. Stahl —, de acum înainte și lumea orașelor va începe să ne intereseze”.

Henri H. Stahl a publicat numeroase lucrări care constituie elemente de referință pentru înțelegerea evoluției școlii sociologice de la București, ca și pentru progresul general al sociologiei. De la bun început, el a fost acela care a sistematizat problemele de metodă, publicînd în 1934 în lucrarea *Tehnica monografiei sociologice*, 1937 „*Monografia unui sat. Cum se alcătuiește...*” iar în 1939 *Cîteva lămuriri asupra serviciului social pentru tineretul universitar din țară*. Mai tîrziu, în 1974—75, va publica sinteza în două volume a preocupărilor sale în domeniul metodei: *Teoria și practica investigațiilor sociale*, din care primul tom consacrat *Metodei și tehnicilor*, iar al doilea *Cercetătorilor interdisciplinare sociale*.

Cu marea sa cultură istorică și cu pregătirea juridico-economică pe care o avea, H. H. Stahl a deschis cercetării sociologice a satelor o seamă de drumuri cu totul noi pentru știința pe care o servea : acelea ale arheologiei sociale. S-a străduit chiar să formuleze o teorie a arheologiei sociale, iar apoi una despre „obștia pe bază de tradiții difuze”. Practic, el avea să realizeze prin cele trei volume ale monumentalei sale opere, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, una dintre cele mai originale și utile lucrări de arheologie socială menită să arunce o lumină foarte importantă asupra evoluției poporului român de-a lungul secolelor. Este suficient să amintim și numai titlurile volumelor : vol. I, *Confederația de ocol. Structuri teritoriale și tehnici agricole* (1958) ; vol. II, *Structura internă a satelor devălmașe libere* (1959) ; vol. III, *Procesul de așevire feudală a satelor devălmașe* (1965).

Tradusă și în engleză, lucrarea a rămas de neocolit pentru oricine vrea să înțeleagă evoluția social-economică a poporului român. Aceleași teme mari avea să-i dedice și lucrările *Controverse de istorie socială românească* (1969), *Studii de sociologie istorică* (1972), *Essuri critice despre cultura populară românească* ș.a.

Așa cum poate constata oricine li studiază opera, profesorul H. H. Stahl a avut o concepție cu un pronunțat caracter critic-științific, bazat pe o vastă documentare și cercetare prealabilă a fenomenului sau a rosturilor fenomenului social existente în realitatea nemijlocită. O trăsătură care-l apropie de cercetătorii din domeniul științelor naturii era la el faptul că privea cu un ochi științifico-critic înseși rezultatele propriei activități, fără să le menajeze, ceea ce-i permitea de fiecare dată, să aducă noi lumini asupra problemelor examinate modelându-și și nuanțându-și punctul de vedere. În acest context, el a evaluat, în lumina idealurilor care l-au animat pe el ca și pe școala gustiană, realizările înfăptuite comparativ cu ceea ce ar fi dorit să fi făcut. El era, totodată, adeptul gândului social inaripat. Pentru el, sociologia nu reprezenta un simplu codex de metode, tehnici și informații, ci un instrument care să servească îmbunătățirii societății umane. Sună în acest sens ca o veritabilă statuare testamentară și vizionară cuvintele sale în încheierea unor amintiri și evaluări ale Școlii sociologice de la București : „Viitorul prinde totdeauna chip mai întâi în gândul nostru ca un ideal care se realizează apoi, de bine de rău, cam așa cum l-am visat. Și chiar în cazul unor înfringeri personale, singura justificare a sociologului rămâne, în tot cazul, aceea că a făcut tot ce -a stat în putință, în slujba « utopiei » sale”.

Când Henri H. Stahl era în maturitatea forțelor sale creatoare, a fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar din martie 1990, membru titular al acesteia. El a onorat în cadrul Academiei Române, până în ultima clipă, locul lăsat de Gusti. Acum, la 90 de ani, avea înaintată spre publicare la editură lucrarea *Probleme confuze din istoria socială a României* care arată, odată mai mult, statura de luptător a acestui om de știință. Ce păcat mare că el nu a apucat s-o vadă tipărită !

Despărțindu-ne de academicianul Henri H. Stahl, Academia Română, Biroul Prezidiului Academiei și colegii din Secția de științe economice, juridice și sociologie li aduc un respectuos și cald omagiu și se află alături de îndurerata sa familie, căreia îi exprimă, totodată, cele mai sincere condoleanțe. Prin Henri H. Stahl știința românească suferă o mare pierdere. Dar creația sa, sufletul său puternic vor rămâne totdeauna cu noi.

Adio drag coleg,

Fie-ți țărina ușoară !

Acad. N. N. Constantinescu

Coborirea în neființa mormântului a marelui nostru dascăl, profesorul Stahl, îmi apare, în acest ceas, ca o împlinire firească a peregrinărilor sale de sociolog de teren : este identificarea totală cu pământul pe care l-a iubit cu patimă și pe care l-a cucerit de la un capăt la altul al țării ca un apostol neobosit al școlii românești de sociologie. Este cufundarea în eternitatea fabuloasă a pământului și a țării pe care a scrutat-o cu ardoare și luciditate timp de aproape șapte decenii de viață științifică. Este contopirea definitivă cu cadrul cosmic, unul dintre elementele de referință ale sistemului sociologic gustian pe care profesorul Stahl l-a îmbrățișat în viziunea sa de savant original și pe care l-a perfectat în activitatea de cercetător al lui Dumnezeu a satului.